

< לזר ראנש

ענון בשיר "התפרשות" מאת חמותל בר-יוסף

לאה קפלן

ג'ליין מס' 8 - תשס"ז * 2007

הקדמה על המשוררת והפואטיקנה של שירתה
חמותל בר-יוסף היא משוררת ותיקה ומושערכת, שהזוכה לאָר כמשמעות
ספר שירה ואָף פרסמה מחרקרים אקדמיים שונים. היא נולדה וגדלה
בקיבוץ ובערבה לר' רחל אביב, חייה הבכור נהרג במלחמת
החרור. היא נשאה, ילדה ארבעה ילדים ובידה בן אחד (כל הנראה,
המתבדב). בעקבות מות אחותה, החלה לכתבות שירים. שירה עסוקה
במגן חייו של האדם לר' התברורה, אהבה, אהמאות, זקנה ושות.
חמותל בר-יוסף טעונה שהbiוגרפיה של המשוררת תוממת בהכרה
להבטחת שירותה. "היתה רוצה שהקוראים ימצאו בשירים שלְיִאָת עצם,
לא אוות הביאורפי... אַיְוֹת כתבת כדי שנשמעות תיזע בנשמה של
הקרוא".¹

במקום אחר היא אומרת: "אַיְוֹת כתבת כדי לבטא את עצמי, אלְיִאָת
ליציר לעצמי מראה, ואני מתנגדת לкриאה המפארת יצירות ספרות
כיאל ריו ריך וידוע אוטוביוגרפי. אַיְוֹת כתבת אפילו שירים, ועל אחת כמה
וכמה מאמרם - כדי לעשת מראה לקרוא. לרגש אותן או להפשיע עלן".²

שירתה של חמותל בר-יוסף הינה אישית, לירית. שירה כתובות בשפה
מדוברת, סיס-יומית. מושגש כי רצתה לדבר אל הקוראים "בגביה
העיניהם", ומלב אל לב. השירים מעוצבים בתבניות אסתטיות ועל כך היא אומרת: "אַיְוֹת מעריצה
שירת העשונת על להוציאים זוררים או דאת הנגרת אחר אופנות
מתחלפות. אַיְוֹת כתוב שירה שתחארך ימים, ולך התקום שוכב ל'
יותר מן הצורה. אַיְוֹת רצתה שהשרה שלְיִגש להקל הרחוב ולא ר'ך
לקצענים. אַיְוֹת אמרה שהשיר צריך להעניק לקורא לא רק חוויה
אסתטית ורגש, אלא גם תבונת המאירות החדש ומגידות את
אפשרויות החיים".³

שירתה של חמותל בר-יוסף ניתן למצוא ביטויים "שירים" וגם תמנונות לא-
ראליות, שירים והתוכבים בשפת סמלים. לעיתים תוך שימוש בהומור.
שיריה מכילים מקצב רитמי וחזרות פנימיות רבות.
על הפואטיקה שלְיִה מעידה המשוררת: "אַיְוֹת חושבת שמתפקידים יוצר
מוני עם הסוגן וחוות מדי' עם מה שהשריר אמר... אַיְוֹת משחתקת קצת עט
הסוגן, כעונן, כל פעם משוחח לר'י השיר... לא ר'וצה שם תחכם
יתר סוגני. אַיְוֹת אָהובת את זה בשירים שאנו קוראת. לפחות אומרים
לי שהשיר קשה או לא מובן ואני פשוט מתקפלאת: דדמה לי שאנו כתבת
היכ פשט שرك אפשר".⁴

חמותל בר-יוסף / התפרשות

בשאי פשטות אַיְוֹת יי' לטלט' את ראשיכם
כל השעו, שחייה מחולקס נור, מתיישר ומתייעבה
ויריח הינקנות שעקיינו שואפת ממענו לשכירה
קערב בשאות רמי, חולץ ומתקאה.

בשאי פורשת את יי' לטלט' את ראשיכם
הט גוחים פוחיק, גבחים ומוגזחים,
וישארים תלויים בדורן בפוק' יי'
כמו האנים חולכות ומבקירות.

בשאי שולחות את יי' לטלט' את ראשיכם
בשאי מנטה לאָהוז בּהּם, לתמוך אותן ב,

דבר המשכלה
אודות דוד'
אמנות
ביקורת ספרות
ביקורת ספרים
ביקורת שירים
הוראות ספרות
המקבי במשמעות
חסידות
לא נס ליטם
מחקרים
מחקרים למלכיה
מלב אל לב
מסות
עלין בקדושים
ספרדים
ספדים
פינס
צללים
שרה
תורגם

הם נאשימים נפוחים, מעלים קרים,
ולפעמּוֹנוֹת אַצְבָּעוֹת בְּזִיפִים.

קשהני פותחת את ידי ללטף את ראשיכם
הם נפחים מטופלים לארכעה עכרים
הם מושכים אליהם שוצלים ופרקירים
הם מסובבים את קעולם בריחות לא פרירים.

השיר "התפרשות" הוא אחד משירי האימהות של חמשול בר-יסוף (שירים נוספים העוסקים בנושא זה: "בשעה זו", "בבבון", "לא נסוע", "אי", "תונק" ועוד). שיר זה מתאר תהליכי הת滂גורות של בניים מקודמת מבטה של אם, המתknשה להסתגל לשינויים המתחוללים לפניינה.

השיר מופיע בקובץ שירים הקורוי "בנפירות".⁵ הפסיכולוגיה המדורנית מוארת את תפקופת הת滂גורות כראצתם קשים ומהמורחות לילדים ולמבוגרים כאחד. בשנים הראשונות לח' הילד' יצירום עימו הוריו קשרים הדוקים. כשהוא גגדל - הוא מבקש להרפות את הקשר והדוק עימם כדי לפתח את אישיותו החודית. ההורים מתקשים לקבל את השינוי.

ההורים מבינים שעל ילדים להיות אדים בגור עצמאו ולשם כך עליהם לשחרר אותם. זהו "פרדוקס הפנקה" בהורות - הורים מתקשרים לילדיהם כהרם רכים - אך אנאליטים להפוך מהם כהם גדים. כל ביתו של שיר "התפרשות" ארבעה בתים. כל בית מתאר שלב בת滂גורות הבנים באמצעות פעולה ליטוף ראייהם מבחינה האם, באופן מוחשי, בתהילן גדילם.

השרה הראשונה בכל אחד מבתי השיר חוזרת על עצמה בשינוי כל המתבטה בפועל משנתה: "פושטת" (בית א'), "פושתת" (בית ב'), "שלוחת" (בית ג'), "פותחת" (בית ד') הבonta המשפט הפעלי על משמעותו השנונה, היא המפתח לפוניה בתי השיר.

השרה החודרת היא: "כשאני ... את ידי ליטף את ראשיכם". השיר בניי מן התמונה המרכזית של אם המלטפת את ראשיה. זהו מצב אישי, אינטימי ועם זאת גם יומיומי, המבטא את האנטיספט האממי. כל הורה ותוקף ליטף את ראש ילדו. התרבות בתמונה הליטוף מעוררת הזדהות. היא מביעה אהבה, חמל וזרק והופכת במהלך השיר לפעלת מרכיבת, הטומנת בחזקה פחדים וחששות. תהילר התבגרות של הבנים הינו הדרות: הוא נופת בקבוקות ומוטים ביציאת הבנים ל"ברכת הבנים" ע"י הורייהם לפני סעודתليل שבת וכן ל"ברכת הקהנים".

בית א':

השיר נפתח בפשיטת זיהה של הדוברת ליטוף ראשיהם של ילדים. האם פונה אל הילדים בוגף שיר. "איי... הבנים מופיעים בוגף שיוכח" "ראשיכם", ובטוטן בוגף שליש' ו过后: "הם" שיוני הוגף של הדוברת תורם לציררת רחוק בין האם והבנים. שיוני שמות הגוף תורם מבחינה צורנית ליצירת ריחוק בין האם והבנים.

לפועל פ.ש. שני ממשמעויות:⁶ האחלה היא פשיטת הידיים להקאה הילדים במשמעות של הושטה. זהה פעולה טבעית המאפיינת כל הורה. המשמעות השנייה טעונה יותר: פ.ש. במודון של הסירה, חילצה, הודהה על פי משמעות זו תנועת ליטוף הראים איננה אינטנסיבית. יש להסיק את הידיים, להלוץ את השכבות ויהריד את רמת הציפות של האם, כדי שתוכל להתרקרב לילד. משמעות זו טומנות בחזקה את המרחק מן האם שילך ועמוק ככל שיתבגרו הבנים. משמעות נוספת של פ.ש. היא במונון של התפרשות. צורה: פ.ש. במודון של הסירה, נח' צ'ל' פש אמש... ("עפ"י מובן זה האם צריך להיפתח לילד' במספר כיוונים ולא להישאר ב蓋יה ההורית שאפי'ינה אותה בחסה אליהם כשחו' ילדים קיינם. שליחת היד היא פועלה חיצונית אך גם פינמית האם אמורה לשלוח את הילדים לדרכם אך אוחזת בהם בו בזמן, מטור רצון לא-מודע להשאים ברשותה.

כשואם מלטפת את ראש ילדי' היא מבחינה בשינוי: השער "ה"מתולטל ורר", שמאפיין תינוקות בשנות חייהם הראשונות, "מתישר ומגעבה". השינוי במנאה השער בגדותיו הוא אחד מסימני התבגרות. וכך מצטרף גם "ריח הינוקות" המשכר. שיכרzn הריח מעלה אסוציאציות של השתכורות מיין. הין' מזכיר את ברית המלה הנערצת לבנים בדרך כלל ביום השני לילדתם. ריח הינוקות "מעורב בשארית צפּי" - מטאפורה זו כורכת ייחודי את רגעה עם ברית המלה, בבה אמר: 'אעכזר עלי' ואראך מתבוססת בדמות ואומר לך בדמות חמי'".⁷

פשלת הליטוף מגלה שריח הימקנות הולך ומתפתח וזהו סימן נוסף בהתהילך והתבגרות של הבנים.

הדורות משמשת בזרות הרבנים "דע" כדי להציג את קשר הדם החזק בין לבנה. קשר הדם מתיואר כ"שארות" בתיקופת הרהירן האם ועבורה זו דם אך לאחר הלידה - הם הופכים לשתי שיוות ופרחות כתעת, שריח הימקנות נמוג, דם האם זורם בדם של בinya אף הוא נמצא שם כשארית בלבד.

בבית זה יגוז בין אמד המלדים "מוחלט" ורב"ן "מהישר ומטעבה". הבית מעביר את תחוותיה של אם ציירה, שילדיה הרכים גדלים והיא מתרכפת עלייהם בשערה. הבנים עידין מצאים ברשות האם ולך געשה שימוש באנו נוכח - "אשיכם". פועלות הינקה מהברת באפוא פיזי, את האם לילדיך וכן גם קשר הדם..

ב' בית ב'

הדורות פורשת את זיהה לליטוף הראשיים הילדים. לפועל פ.ר.ש. ממשמעוויות שונות ומושוואות משעינה, במקוון את המילה, כך שתשתמעו במספר אפויים. לפوش זי"ם פירושו להוציא ולשלוח. זיהוי משמעוות הפשעה של הפה עלי. אך לפוש פירושו גם גם לפורים, למתחות, כמו שמוותיהם רשות. זיהוי המשמעות הנוסתרת של האם המבוקשת לפוש על בניה את חסונה ולגונן עליהם, אך הבנים מתנגדים למהלך. כאשר דלים מילדיהם ברשות, ושללת מהם חיונות, כך גם זיהה הפירושות שאם, נתפסות בעין הבנים ככובולות וחוכקות. אך הם נאבקים על עצמותם. האם רוצה לטלף את ראש הבנים אך הם מסתיעים - "ଘרים חחיק", גנחים ומרחיקם. כך מתרחש מעבר מהמשמעות האגלי, הפיזי, למשמעות הפנימי, הפועל גאות פרשו יא, פרש (כוו תינוק לבטא את ההבתה ע"ז) מתחאים להאזר לידה והתבגרות. האם שאופת לבטא את ההבתה ע"ז ליטוף הראשיים כשם שעאים בחיה, כפי שאוחזים תינוק. הראשונים מתנגדים לפושלה והם "גבאים ומתרחיקם", נשארים "תליים בתוך כפות זיה". פועלות התליה אחירה מות ואמצב בנים בז האם תל"י. בזוויר ועידיין לא וגע אל התקרען. זה ביטוי למצובה של האם האוחצת בבני בין כפות זיה, אך מוגישה כי זיהו ניסין נשא. הבנים מבקשים להשתחרר מזיהצתה.

בבית זה מתעצם ולהילך התהරות של הבנים מאם. בעודם מתחנשת להמשיך ולإخוץ בילדיה כפי שנגזה בקיומם, הבנים מגלים יציאת התהגרות. הם מצוים בעיצומו של תהליך התבגרות, וחיקה החמים של האם אינם מתחאים עוד לזרחיים, שגבאו וגדלו. בית ב' מסתאים בדיומי: הראשים ונשארים מלאים בכפות זיה של האם "כמו תאנים הולכות ומכירות". דימויו "הathanim המבכירות" מחזק את מצב הבנים. אמם אין אלו תאי בסור שאנק רזיות לאכילה אך atanios טרם הבכירים, מלומר - עדין לא הגיע לכלל בשלהות. atanios הם מל לבנים שאלדיין אך טרם התבגרות. בבית זה מופיעים ספר איברי גוף: זי"ם (מושפעות פעמיים), הראשים וחיק. לאייבר הגוף תפקיד חשב בתהילך התבגרות.

ב' בית ג'

בבית זה שולחת הדיבורת את זיהה ליטוף את ראש הבנים. הליטוף כבר איט אוטומטי. עליה לשלחן את הד"ם, שככלול אין בברכה, עקב השני חשש שפעלת הליטוף האימהית אינה מתקבלת עוד בעצם. האם שחל בבניים.

בשני הבנים הראשונים הופיעה האם כשיידה על העליונה - היא הפשטה והפרשת ואילו הם - התאומים. היא חזקה והם נמנימים עדין בחזקתה.

בבית זה משתנה משך הכוחות. ככל שמתקדם תהליך התבגרות של הבנים, האם מנשה "לאחוך" בהם אך לא בהצלחה. היא חסורה תמכה ואינה יצבה וקוקה לבנים שישים אותה. لكن האם מנשה "לטמוך אותן" אך לשואו. הניסיון אינו מצליח. הראשים געשים ופוחים ועליהם קרום. תגבות הראשים מביבה את סלידתם של הבנים מוגעה של אגדם. הזיפים והקרום מאפויים את אדישות הבנים, ואת מאפיין גיל ההתבגרות (= זי' פזק).

הקרום מזכיר את החלב שתפקידו שותם בקיומם. הקром חזען בין ראש הבנים לבין מגעה השיר של האם. אבעותיה מגועת בזיפים. המלה "לטמוך" מדגישה את מהירות התהליך. חזק המשוש בולט כאן - מגע העדין של האבעות גומקל בזיפים דוקרניים. תהליך התבגרות של הבנים - מהיר, והאם אינה מעכלה עדין את השם.

ב' בית ד'

בבית זה הינווק ב'ין האם לבניה מגיע לשיאו. הדוברת פותחת את ידיה ללטף את הראשים, פעליה המסמלת את האוצר בפתחות כל'י ידיה. פתיחת הידיים הנה במשמעות של התהרה (כמו שמשמעותם קשורה). הידיים היו קשורות עתה היא פותחת אותן, לאחר שהשלימה עם שעבדה התבגרות הבנים. בעקבות פתיחת הידיים מופזרים הראשים לארכעה כיוונם. הדוברת מעידה כי התהפרחות נעשית מתחכה, ככלומר: הבנים עוזבים את האם ויצאים אל העולם החוב, אך הבסיס, מקודמת יצאיה נתהרת הייא, כאן.

בבית ד' מודרך שועלם ופרפרים. השועל הוא חיה טרופה ומוסכנת נайл הפרפר ונגדו המוחלט: עדין, צבעו ופה. הבנים יוצאים אל העולם הרחוב כאשרים בגורמים ועמאים. הרים בשולם יוצאים להם שלל התנאנויות. חילק שליליות המיצוגות ע"י "השועל והסידרה", משלו קריולב המציגות ע"י ה"פרפרים".

משלים רכים נרכבו בספרות העולם סיבב שעולים (משל' איזופון - "השועל והחכם", משל' לה-פונטיין - "השועל והסידרה", משל' קריולב ועוד).

השועל ידע בערמומיות, רמאיות ורשענות. הפרפר לעומתו, הוא חייה קללה, רכה ונעינה המסמלת את החופש לנעו מקום למקום תחולגת חייה קארה במיחס. הבנים הבוגרים, מפלסים את זרכם בעולם ומושכים אליהם שועלם ופרפרם. עלייהם להיזהר ממחאות הרשות המזאגות ע"י השועלם, ולהישמר מעמידות היתר של הפרפרים, כדי שלא יימסן, חלילא, או יבלש בהמן. חייה של האם הוא מקום בטוח ומוגן אך הבנים אינם יכולים להישאר לעלום וחחה סוכונה. עליהם להתמודד עם הסכנות והחוויות, שהעולם מזמן להם.

השיר מסתיים במשפט: "הם מוסכבים את העולם ברחות לא מוכרים". מהלך ההתבגרות הסתיים. כתעת הבנים פיעלים. הם שליטים בעולם מכוחם את מלאיכיהם. הבנים שעה עתה הוגדרו מבעליים אל העולם ניחוח חדש, "חווי" ורען. אך ריחם אינם מוכר. גם בבית הראשון, כמו בבית הראשון, בכח הרוחה. כינסת הבנים לעולם המבוגרים רצקה בריח לא-מוכר שמסמל פחד מן הבלתי-ידוע אף גם טמון בחגיגות חדשות ו>New>quo¹, שמאפיינת את הדור הנוכחי. השיר נפתח בריח הימיקות ומוסכמים בריח לא-בריח. הדוברת, שהתקשתה לעכל את השנאים שעוניים על בניה, מקבלת בסופו את המצב החדש, ומופינה את עבדות התבגרותם. השיר מסתיים בשלב שעמאות, פיזיות ונפשית של האם והבנים.

שם של השיר "התפרשות" לקוח מן השורה הראשונה בבית השני של השיר. "כאמי פרושת את ידיי" לשלף את ראשיהם. השם מיטב לתאר את רגשות הכותבת ואת מושת השיר.

פעלת פרישת הידיים של האם - סימלית. יש בה בקשה לפרק חסוט על הבנים ועם גבנה של הרחבות העדים שמעומם בה, צרכיהם להתרפרש לכיוונים שונים, כשם שהגנים מתפזרים לארכונה בערבים. כל יל' צרך למצוא את יעדו בעולם, כשם שהאמ צרכיה למצוא מוחדר את הדרך ללבם של ידיה. השיר כתוב מנוקדת מבט ורטוספקטיבית של האם, המביטה לאחריו ונזכרת כיצד בגורו לידה, וכל אחד מהם נגה לדרכו. השיר מעריך הדדהות ואופתיה למקומו של ההוראה בתחת התא המשפחתי.

רק אםuschill האם לפרש ידייה על בנייה ומהם, להתקרב ולהתרחק, תוכל לזכותשוב מוחדר באחבותם. חמוטל ברי-ויסף טעונה כי ברצונה להעניק לקורא תובנות המאיות את החיים בואר חדש. התובנה העלה מן השיר "התפרשות" היא כי ההוראה צריכה ללוות את ילדיי בתהילך התבגרותם ולא לנטות להשיאם על ידיה עקב התבגרותם. אכן, אך הפעם מעמדת מגור, שווה בין שווים.

അצעים צוֹרְנִים

סוג השיר: שיר אישי, ליר, המבטאת חוויה אישית.

נושא השיר: מהלך התבגרות של בנים מוקדמת מבטה של אם. מבנה השיר: 4 בתומים סימטיטיים. המבנה יוצר אשליה של סדר וסדרה בינויד לתוכן - האם מאבדת את השליטה על ידיה עקב התבגרותם.

אמצעים אומנותיים:

דימוי: "כמו תאנים מבכירות".

אנפורה: "הה", "כשאני".

פיגודם: "ריח" - "מתחאה", "מתולמל ורף" - "מתישר ומתעבה".

חרזה: "אנ", "יד", "לשלף", "ראשיכם".

חרזה: ק'מות (למשל: "עברית" - "פחים"), אך איןנה מסודרת.

משמעותויה: "ראשיכם... — ... — ומותרחקים".

"ראשיכם... נפרחים מתוכה".

គטורת השיר: משמעותית ומכוונת את הקורא לנושא המרכז של השיר.

מוסטב: המוטיב החורף בשיר האם מוטיב הידיים, המופיע 5 פעמים לפחות.

השיר.

